

Θέματα Κοινωνικής Ψυχολογίας στον Κυβερνοχώρο II

(Διδακτ. Μονάδες 2, ECTS 6)

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2023-2024

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ: ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΚΑΡΗ

agari@psych.uoa.gr

e-class: ΚΒΨ121

Θέματα Κοινωνικής Ψυχολογίας στον Κυβερνοχώρο ΙΙ

Η Κοινωνική Ψυχολογία, μελετώντας την αλληλεπίδραση με τους άλλους - εμφανείς, φαντασιακούς και υπονοούμενους/ λανθάνοντες – στο περιβάλλον, εξετάζει ερωτήματα σχετικά με την πρόσωπο-με-πρόσωπο και την διαδικτυακή αλληλεπίδραση και επικοινωνία.

Περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, θέματα:

- Εαυτού (π.χ. Πραγματικού, Ιδανικού, Συλλογικού εαυτού, αυτοεικόνας, αυτοεκτίμησης κλπ)
- Κοινωνικής Ταυτότητας (π.χ. αίσθησης του ανήκειν, συλλογικής ταυτότητας, συλλογικής αυτοεκτίμησης)

- Δράσεων του ατόμου στις κοινότητες και δίκτυα συμμετοχής, πραγματικά και εικονικά, (π.χ. φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς, καταναλωτικής συμπεριφοράς, εθελοντισμού, ακτιβισμού).
- Διαμόρφωσης διαπροσωπικών σχέσεων και δικτύων μέσω της μελέτης των αλληλεπιδράσεων και σχέσεων, των διαγενεακών σχέσεων, κ.ά.
- Αλλαγής των διαπροσωπικών σχέσεων υπέρ της αποτελεσματικότητας και της λειτουργικότητας της επικοινωνίας.

Διαστάσεις των 2 πρώτων συναντήσεων

- Κοινωνικής Ψυχολογίας των Διαπροσωπικών σχέσεων: Αλλαγής των Διαπροσωπικών Σχέσεων και αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας μέσω της Συστημικής προσέγγισης των σχέσεων - Διαπροσωπικών και Διαγενεακών.
- Κοινωνικής ταυτότητας (διεθνούς και τοπικής κοινωνικής ταυτότητας).
- Κατηγοριοποίησης των γενιών του Διαδικτύου, των θετικών και αρνητικών σχέσεων μεταξύ γενιών, της επιρροής τους στους θεσμούς (π.χ. στην οικογένεια, στην εκπαίδευση, στην κατανάλωση κλπ).
- Διεργασιών κοινωνικής επιρροής της χρήσης του διαδικτύου και των ΠΚΔ, με έμφαση στην εφηβεία και τρίτη ηλικία.
- Μορφών και βαθμών της χρήσης του Διαδικτύου μέσω μελέτης της σχετικής εννοιολογίας και των εργαλείων μέτρησης.

Διαστάσεις της 3^{ης} συνάντησης

- Στάσεις καταναλωτών – ατομικές και ηλικιακές ή γενιάς-θεωρίες για τη σχέση Στάσεων και Συμπεριφοράς
- Θεωρία της Γνωστικής Ασυμφωνίας του Festinger
- Δια Στόματος Επικοινωνία (Word of Mouth-WOM) ή Επικοινωνία Καταναλωτή-προς-Καταναλωτή» (Consumer-to-Consumer Communication)
- Ηλεκτρονική Δια Στόματος Επικοινωνία (Electronic Word of Mouth – eWOM), σε σχέση με τα κίνητρα, την πρόθεση αγοράς και τη συμπεριφορά.

Μεθοδολογία των 3 συναντήσεων

- Διδασκαλία
- Βιωματικές δραστηριότητες
- Επιλογή συγγραφής και παρουσίασης ατομικής εργασίας

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΑΞΙΕΣ, ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΩΝ (GENERATIONS) ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.

Σχετικές έννοιες και θεματικές εργασιών:

- Αξίες (values) και Ευημερία (welfare) διαφορετικών γενιών του Διαδικτύου και πώς «εμφανίζονται» ή υποδηλώνονται σε Πλατφόρμες Κοινωνικής Δικτύωσης (ΠΚΔ).
- Διαδικτυακή επικοινωνία και ηλικιακές και εκπαιδευτικές «ανισότητες» μεταξύ των μελών της οικογένειας.
- Κοινωνικές Νόρμες, Όρια (boundaries) και Συναισθηματικοί Δεσμοί (bonding) μεταξύ διαφορετικών γενιών του Διαδικτύου.

- Η Ψηφιακή γενιά ή Γενιά του Διαδικτύου (Gen Z) ως κοινωνική γενιά (social generation) και οι κοινωνικές γενιές των Baby Boomers (1946-1964) και της Silent Generation (1928-1945): κεντρικά χαρακτηριστικά επικοινωνίας και διαφοροποιητικές προδιαθέσεις και συμπεριφορές.
- Πώς διαφορετικές γενιές αντιμετωπίζουν ειδικές προκλήσεις σχετικά με τη μετανάστευση, την ψηφιοποιημένη εποχή (digitalization), τις οικολογικές κρίσεις/καταστροφές, την περιθωριοποίηση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

2. ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΑΠΟ ΟΜΑΔΕΣ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΜΕΓΑΛΩΝΟΥΝ (AGEING/ OLDER PEOPLE)

- Διαδικτυακός/οί εαυτός/οί, διαμόρφωση του διαδικτυακού εαυτού και κίνητρα, γνωστική και ψυχοκοινωνική προσαρμογή. Επιτυχές μεγάλωμα (successful ageing).
- Επικοινωνία, Αμοιβαιότητα (reciprocity) και Κοντινότητα (proximity) στις σχέσεις των ατόμων που μεγαλώνουν (ageing) και την Generation Z (Gen Z, 1997-2012) ή/και την Generation Y (Millennials, 1981-1996).

- Εντάσεις και δυσκολίες επικοινωνίας στις σχέσεις των ατόμων που μεγαλώνουν (ageing) και την Generation Z (Gen Z) ή την Generation Y (Millennials).
- Η έννοια του ηλικισμού (Ageism): Συνέπειες της χρήσης της ηλεκτρονικής επικοινωνίας στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (ageing): γνωστική & ψυχοκοινωνική προσαρμογή, ψυχική υγεία ηλικιωμένων.

3. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ -ΔΙΑ ΣΤΟΜΑΤΟΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Ewom): ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΗ ΠΡΟΘΕΣΗ

- Ηλεκτρονική Δια Στόματος Επικοινωνία (Electronic Word of Mouth - eWOM)*, κίνητρα κατανάλωσης και συμπεριφορική πρόθεση καταναλωτών.

*Περιλαμβάνει θετικές ή αρνητικές δηλώσεις μέσω του Διαδικτύου κάποιων πραγματικών, πρώην, ή δυνητικών πελατών σχετικά με προϊόντα, εταιρείες πώλησης ή παρεχόμενες υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες για πλήθος ανθρώπων και θεσμών.

- Διαδικασίες πειθούς της eWOM μέσω ΠΚΔ (π.χ. TikTok, Instagram, Facebook) στην Gen Z ή στη γενιά των Millennials.

- Συμπεριφορική πρόθεση καταναλωτών για χρήση της eWOM και καταναλωτική συμπεριφορά με τη χρήση Πλατφορμών Συζήτησης (discussion forums) και/ή Blogs.
- Διαμόρφωση και αλλαγή στάσεων των καταναλωτών μέσω της Ηλεκτρονικής Δια Στόματος Επικοινωνίας (eWOM) και καταναλωτική συμπεριφορά.
- Πλατφόρμες Κοινωνικής Δικτύωσης (ΠΚΔ) και συμπεριφορική πρόθεση καταναλωτών: ο ρόλος της εσω-ομάδας (in-group).
- Ο ρόλος της εσω-ομάδας (in-group) στη χρήση της eWOM: διαπολιτισμική προσέγγιση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barker, V. (2012). A generational comparison of social networking site use: the influence of age and social identity. *The International Journal of Aging and Human Development*, 74(2), 163-187. DOI: [10.2190/AG.74.2.d](https://doi.org/10.2190/AG.74.2.d)
- Edmunds, J. & Turner, B. S. (2005). "Global Generations: Social Change in the Twentieth Century". *British Journal of Sociology*, 56(4), 559–577. [doi:10.1111/j.1468-4446.2005.00083.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2005.00083.x).
- Falsh-Eriksen A., Takkle, M., & Slagsvold, B., (2022). *Generation Tensions and Solidarity Within Advanced Welfare States* (Eds.), Routledge.
- Fang, Y.-H. (2014). Beyond the Credibility of Electronic Word of Mouth: Exploring eWOM Adoption on Social Networking Sites from Affective and Curiosity Perspectives. *International Journal of Electronic Commerce*, 18(3), 67-12-doi.org/10.2753/JEC1086-4415180303

- Harley, D., Morgan, J., & Frith, H. (2018). *Cyberpsychology as Everyday Digital Experiences Across the Lifespan* (κεφ. 8). Palgrave McMillan.
- Huete Alcocer, N. (2017). *A Literature Review of Word of Mouth and Electronic Word of Mouth: Implications for Consumer Behavior*. *Frontiers in Psychology, 8*, 1256.
doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01256
- Schindler, R. M. & Bickart, B. (2005). Published "Word of Mouth:" Referable, Consumer Generated Information on the Internet. In C. P. Haugtvedt, K. A. Machleit, & R. Yalsh (Eds.), *Online Consumer Psychology: Understanding and Influencing Consumer Behavior in the Virtual World* (pp. 35-61). Lawrence Erlbaum Associates.
https://www.researchgate.net/publication/252952246_Published_Word_of_Mouth_Referable_Consumer-Generated_Information_on_the_Internet

- Starcevic, V. & Aboujaoude, E. (2017). Internet addiction: Reappraisal of an increasingly inadequate concept. *CNS Spectrums*, 22(1), 7-13. <http://doi:10.1017/S1092852915000863>
- Stavropoulos, V. (2017). The longitudinal association between anxiety and Internet addiction in adolescence: The moderating effect of classroom extraversion. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(2) <https://doi.org/10,1556/2006,6,2017,026>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΕΣΤΙΑΖΕΙ:

- Στην εξέλιξη των σχέσεων στο χρόνο (παρελθόν-παρόν-μέλλον)
- Στην προαγωγή της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των σχέσεων
- Στο πώς εντάσσονται στο συλλογικό πλαίσιο σχέσεων (π.χ. στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινότητα, σε μια ηλεκτρονική κοινότητα).

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ & ΣΧΕΣΗ

- **ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ:** η ορατή συναλλαγή δύο ή περισσότερων ατόμων, στο πλαίσιο μιας κοινής δραστηριότητας στο συγκεκριμένο χώρο-χρόνο.
- **ΣΧΕΣΗ:** σύνολο από διεργασίες που συμβαίνουν ανάμεσα σε άτομα στο πέρασμα του χρόνου, ώστε οι πρόσφατες να ορίζονται από τις προηγούμενες.
- Προϋποθέτει μεγάλου βαθμού κοινά νοήματα, κοινές αξίες και στάσεις ζωής και αμοιβαία ενδιαφέροντα.

ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Αφορά την *έκδηλη* μεταξύ προσώπων επικοινωνία, *εντός ενός πλαισίου* (διαδικτυακή επικοινωνία μέσω ΠΚΔ, blogs κλπ).
- Μελετώνται και ερμηνεύονται μεταβλητές στο επίπεδο της *διαπροσωπικής συναλλαγής*, χωρίς να ανάγονται σε άλλα επίπεδα όπως στο διομαδικό ή στο ενδοατομικό (αποφυγή του αναγωγισμού).

π.χ. η Patricia Noller μελέτησε πειραματικά τη σχέση ζευγαριού μέσα από τη λεκτική και μη-λεκτική δια ζώσης επικοινωνία και τη δυναμική της αλληλεπίδρασής τους (2002).

Στον 21^ο αιώνα,

παρατηρείται ταχεία αναπροσαρμογή των σχέσεων με την όλο και μεγαλύτερη πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων και των διαπροσωπικών σχέσεων, επειδή πραγματοποιούνται με ποικίλα επικοινωνιακά μέσα:

- **ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΣΩ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (Π.Χ. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ, E-MAIL ΚΛΠ).**
- **ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΡΟΣΩΠΟ-ΜΕ-ΠΡΟΣΩΠΟ/ ΔΙΑ ΖΩΣΗΣ**
- **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ - ΠΚΔ).**

■ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΝΕΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

ΦΙΛΙΑ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΖΕΥΓΑΡΙΟΥ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

■ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΕΙΚΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

■ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ «ΓΕΝΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ»

Norms ή Άγραφοι Κοινωνικοί Κανόνες/Νόρμες

= ΚΟΙΝΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΝΑ ΒΛΕΠΟΥΜΕ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ &
ΝΑ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕ ΣΕ ΠΛΑΙΣΙΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ

Η χρήση του διαδικτύου και των ΠΚΔ τροποποιεί τις υπάρχουσες νόρμες και τις αντικαθιστά με νέες.

π.χ. Παραδοσιακές συμπεριφορές μελών οικογένειας σε ένα γιορτινό δείπνο όπου συμμετέχουν τρεις ηλικιακές γενιές.

Πώς σήμερα είναι πιθανό να εξελίσσεται ένα τέτοιο γιορτινό δείπνο;

Τα νεότερα μέλη ανταλλάσσουν ευχές με Facebook, Instagram, TikTok, απασχολούνται πολύ χρόνο με το κινητό τους συγκριτικά με τις προσωπικές επαφές, συζητήσεις κλπ.

Στις διαπροσωπικές σχέσεις επικοινωνίας:

1. Λεκτική και μη-Λεκτική συμπεριφορά λειτουργούν **αλληλεπιδραστικά και ταυτόχρονα, όχι ξεχωριστά και ανεξάρτητα.**
2. «Διαβάζοντας» και τη γλώσσα του σώματος *αναγνωρίζουμε* τα συναισθήματα και τα κίνητρα των άλλων: **Επικοινωνιακός ρόλος του σώματος**
3. *Καταλαβαίνουμε καλύτερα* «όσα λέγονται μέσω του σώματος»: **Εκφραστικός ρόλος του σώματος.**

Πόσο η επικοινωνία μέσω διαδικτύου και ΠΚΔ μπορεί να περιορίζει τον επικοινωνιακό και τον εκφραστικό ρόλο του σώματος;

Η κίνηση του σώματος και συμπεριφορά του διαφοροποιείται σύμφωνα με 7 διαστάσεις της πρόσωπο-με-πρόσωπο επαφή

Σε Τυπικές σχέσεις

- Στενή-συγκεκριμένη
- «Καθωσπρέπει»
- Άκαμπτη
- Αμήχανη
- Δημόσια
- Διστακτική
- Δεδομένη

Σε Προσωπικές-οικείες

- Γενική, διάχυτη
- Μοναδική (με ιδιαιτερότητες)
- Ευέλικτη
- Ήρεμη (σίγουρη)
- Προσωπική
- Αυθόρμητη
- Εξωστρεφής-εξωτερικευμένη

(Knapp, 1983)

Παράδειγμα

- Ας φανταστούμε, στην δια ζώσης επικοινωνία, πώς συναντώνται δύο φίλοι που έχουν να συναντηθούν πολλούς μήνες, στο σπίτι του ενός από τους δύο, και πώς σε ένα εστιατόριο με άλλους παρόντες.
- Σε μια επικοινωνία μέσω video-κλήσης, πώς τροποποιείται αυτή η επικοινωνία τους;
- Πόση ικανοποίηση μπορεί να αντλούν από την επαφή αυτή, πόσο τους ικανοποιεί;

Από συνέντευξη μίας 35χρονης ανύπαντρης γυναίκας στο Λονδίνο.....:

«Έχω πολλούς φίλους απ' όλον τον κόσμο...οι πιο πρόσφατες φιλίες μου είναι από το Αφγανιστάν και από το Περού...από όλα τα μέρη του πλανήτη....Όμωςπαραμονή της Πρωτοχρονιάς, το 2016 ήμουν μόνη στο σπίτι να υποδεχθώ το νέο χρόνο...Σκέφτηκα...Πώς συμβαίνει να είμαι μόνη απόψε, έχω εκατοντάδες φίλους... μα.. είναι φίλοι μου στο Facebook... είναι πολύ μακριά.....».

Αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λειτουργικότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας - στη «δια ζώσης» μορφή

- Τα μηνύματα να προσλαμβάνονται και να κατανοούνται αμοιβαία
- Λεκτικά και μη-λεκτικά μηνύματα να συμφωνούν μεταξύ τους (να μην αποκλίνουν μεταξύ τους)
- Δράσεις, αντιδράσεις & ρόλοι να διαπλέκονται σε σχέσεις δέσμευσης.

Ερώτημα: στη δυαδική ηλεκτρονική επικοινωνία όπου περιορίζεται η μη-λεκτική έκφραση και επικοινωνία *πώς επηρεάζονται οι προσδοκίες μας από το άλλο πρόσωπο;*

Διαδικτυακοί φίλοι

Σε έρευνα (Katz & Aspden, 1998) φάνηκε ότι **3/5** από τους συμμετέχοντες γνώριζαν και προσωπικά τους διαδικτυακούς τους φίλους.

Εντοπίστηκε διαφοροποίηση (Jacobson, 1999) ανάμεσα στις προσδοκίες προς τους διαδικτυακούς φίλους όταν βρίσκονται σε δια ζώσης επαφή, συγκριτικά με τις προσδοκίες από τη διαδικτυακή επαφή, ως προς:

- ❑ την ομιλητικότητα
- ❑ τη διαχυτικότητα
- ❑ την επιρροή στερεοτυπικών εντυπώσεων στις οποίες συνέβαλε η διαδικτυακή απόσταση. **Πώς σχετίζονται οι στερεοτυπικές εντυπώσεις με τις προσδοκίες?**

Διαγενεακή επικοινωνία

“Παραδοσιακά”, στη Συστημική προσέγγιση των σχέσεων των γενεών ή τη δια-γενεακή επικοινωνία, η επικοινωνία των γενεών :

- Νοείται ως επικοινωνία μεταξύ συστημάτων, όπου κάθε γενιά εκπροσωπεί ένα σύστημα, δηλαδή μια ενότητα στοιχείων με δομή και λειτουργίες εντός ορίων.
- Μελετώνται οι γενιές προγόνων-απογόνων, με φόντο τη μελέτη του συστήματος της οικογένειας (εκτεταμένη ≠ πυρηνική οικογένεια ή του ζευγαριού).
- Κάθε σύστημα αποτελεί ταυτόχρονα υποσύστημα κάποιου ευρύτερου συστήματος (υπερσυστήματος) και δομείται σε επιμέρους υποσυστήματα.
- Αξιολογείται η σχέση των διαφορετικών γενεών με την εσω-ομάδα και τις εξω-ομάδες στην κοινότητα.

ΘΕΩΡΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ & ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

→ **Βιολογία:** Karl Ludwig Von Bertalanffy, Αυστριακός βιολόγος (1901-1972) διατύπωσε τις βασικές αρχές κάθε είδους συστήματος με αφετηρία τα βιολογικά συστήματα..

«Υπάρχουν πρότυπα, αρχές και νόμοι που εφαρμόζονται σε γενικευμένα συστήματα ή στις υποκατηγορίες τους, ανεξάρτητα από το ιδιαίτερο είδος τους, τη φύση των στοιχείων τους και τις σχέσεις ή τις δυνάμεις μεταξύ τους»

James Grier Miller, Αμερικανός βιολόγος (1916-2002) που δημοσίευσε το 1978 το βιβλίο “Living Systems”.

Στον 21^ο αιώνα, με την ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας των Η/Υ, αυξήθηκε η πολυπλοκότητα των δια-προσωπικών και δια-γενεακών σχέσεων

με αλλαγές που:

κατά περιόδους συνέβαιναν με βραδύτερο ή ταχύτερο ρυθμό, στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού (modernization)

αλλά και αιφνίδιες αλλαγές που συχνά αποκτούσαν οξύ χαρακτήρα προκαλώντας ανατροπές σε κάποιους θεσμούς της (π.χ. οικογένεια, εκπαίδευση κλπ).